Raport GO!Z 2021

POLSKA DROGA DO CYRKULARNOŚCI

CIRCULAR POLAND

KOALICJA NA RZECZ POLSKICH INNOWACJI

interseroh

CIRCULAR POLAND

CIRCULAR HUB

Fundacja Circular Poland ma na celu promowanie wiedzy i najlepszych praktyk rynkowych w obszarze gospodarki obiegu zamkniętego, budowę rynkowych standardów, łączenie różnorodnych interesariuszy i tworzenie dla nich platformy i ekosystemu do efektywnej współpracy.

circularpoland.org

PARTNERZY BADANIA

Międzysektorowa sieć wzmacniająca połączenia w ramach ekosystemu i innowacji poprzez promowanie standardów dobrych praktyk oraz mądrej legislacji.

koalicjadlainnowacji.pl

Pomaga firmom wdrażać rozwiązania z zakresu zamykania obiegu surowców, ekoprojektowania, zrównoważonego rozwoju.

www.interseroh.pl

SKŁAD

Dziupla graficzna
Anna Jackowska
Michał Jakubowski

PIOTR NEJMAN
Prezes
Fundacja Circular Poland

Nie zliczę ile razy na konferencjach, panelach dyskusyjnych czy spotkaniach z menedżerami odpowiadałem na pytanie "Czy circular economy to realna zmiana czy kolejny buzzword?". To trudne pytanie o tyle, że trudno na nie odpowiedzieć inaczej niż "to zależy", a taka odpowiedź rzadko wywołuje pozytywne pobudzenie rozmówców, zwiastując długą listę argumentów kończących się niekiedy gdzieś na pograniczu dialogu wewnętrznego. Nie podejmując się tutaj odpowiedzi na to pytanie, bo jak już wspomniałem - to zależy - zastanawiać mnie zaczęło dlaczego tak wiele razy to pytanie pada? Jest to oczywiście pewien haczyk otwierający dyskusję - mam tego świadomość, ale w gruncie również wiem jak wiele osób w różnych kręgach wciąż się nad tym zastanawia. Mimo, że tematowi GOZ poświęcono już wiele artykułów, szkoleń i dyskusji, to wciąż trudno powiedzieć, że jego znajomość jest powszechna, a co więcej, jest ona raczej teoretyczna niż praktyczna. Trudno aktywnie zaangażować się w transformację, zmieniać modele biznesowe dla działających z sukcesem od lat przedsiębiorstw, gdy wciąż ma się wątpliwości.

Coraz więcej firm dostrzega jednak korzyści związane z gospodarką obiegu zamkniętego - nie tylko w postaci pozytywnych skutków dla środowiska, ale i dla prowadzonego biznesu - dzięki ograniczeniu kosztów, dostarczaniu lepszych, trwalszych produktów czy zacieśnieniu relacji z klientami.

Ważna jest także pewna zdrowa racjonalność oszczędnego gospodarowania i minimalizowania negatywnego wpływu na otoczenie.

Zmiany, a zwłaszcza te głębokie, transformujące, łatwiej wdraża się gdy jest na to czas, przestrzeń do eksperymentowania, swoboda wyboru środków, niż gdy nowe regulacje albo warunki biznesowe nieubłaganie wymuszają na nas określone ruchy. Zarówno w Fundacji Circular Poland, jak i w praktyce doradczej, staram się propagować to podejście inspirując firmy, samorządy i ludzi do zmiany sposobu myślenia już teraz - i to nie tylko ze względu na pilną potrzebę działań na rzecz klimatu, ale również aby wykorzystać nadarzającą się okazję do zaplanowanej zmiany i budowania przewagi konkurencyjnej oraz innowacji.

Raport ten, będący podsumowaniem Badania GO!Z 2021, jest daleki - w praktyce, jak i w zamyśle - od aspirowania do kompleksowego ujęcia tematu i dawania gotowych rozwiązań. Być może właściwe jest stwierdzenie, że teraz dopiero wiemy jak należy pytać o GOZ. Na pewno jednak jest dla nas źródłem wiedzy i inspiracji, które wykorzystamy w codziennej pracy - do stworzenia propozycji nowych aktywności, które pomogą lepiej zrozumieć ideę gospodarki obiegu zamkniętego szerokiemu gronu odbiorców i pozwolą z wyprzedzeniem przygotować się do zmian.

W imieniu całego zespołu prowadzącego projekt serdecznie dziękuję jeszcze raz wszystkim osobom, które wzięły udział w badaniu - poświęciły swój czas i podzieliły się swoimi doświadczeniami i spostrzeżeniami. Zapraszam do lektury Raportu i dyskusji.

O badaniu

Prezentowany raport podsumowuje wyniki pierwszej edycji Badania GO!Z, które Fundacja Circular Poland zrealizowała wspólnie z firmą Interseroh i Fundacją Koalicja na rzecz Polskich Innowacji. Badanie rozpoczęło się częścią ilościową realizowaną na przełomie lutego i marca 2021 r., w której udział wzięły 54 organizacje. Aby nadać tło wynikom oraz lepiej zrozumieć uwarunkowania, w których działają firmy, ich motywacje i bariery wybranych uczestników zaprosiliśmy do udziału w części jakościowej przeprowadzonej w formie wywiadów. Zdobytą wiedzę poszerzyliśmy o wnioski z cyklu spotkań z ekspertami, przedstawicielami administracji publicznej, NGOsami. Łącznie w części jakościowe przeprowadziliśmy ponad 20 niezwykle ciekawych rozmów, które dały nam nowe spojrzenie na wiele praktycznych aspektów transformacji do obiegu zamkniętego.

ANKIETA ONLINE

Część ilościowa badania – ankieta CAWI Dystrybucja online przez kanały własne, płatną promocję, Partnerów, media

WYWIADY

Część jakościowa wywiady pogłębione z ponad 20 przedstawicielami firm, i ekspertami

RAPORT

O badaniu

Idea, która nam przyświeca to szukanie polskiej drogi do cyrkularności poprzez odnalezienie odpowiedzi na pytania:

- jak firmy podchodzą do zamknięcia obiegu?
- jakie działania już realizują?
- gdzie napotykają bariery?
- czy w transformacji upatrują szansy na rozwój,
- czy też z niepokojem patrzą na nowe regulacje?
- oraz jakie mają potrzeby – zarówno w sferze wewnętrznych działań i decyzji, jak i zewnętrznych
- regulacji, mechanizmów zachęt i ekosystemu wsparcia.

54
ankiety

22
wywiady

Uczestnicy badania

Badanie promowane było szeroką kampanią skierowaną do organizacji związanych z organizatorami badania (klientów, partnerów, członków, subskrybentów) wspartą działaniami PR, w mediach społecznościowych oraz webinarami informacyjnymi. Chociaż zainteresowanie mierzone ilością odwiedzin dedykowanej strony było bardzo duże, to przełożyło się na mniejsze niż spodziewaliśmy się wypełnienie ankiety (współczynnik osób, które rozpoczęły, ale nie ukończyły ankiety był niski - firmy nie rozpoczynały jej wypełnienia). Przyczyn tego upatrujemy w stosunkowo niskiej wiedzy firm na temat GOZ - zarówno w wymiarze negatywnym (nie wiemy dokładnie co to jest, albo wiemy bardzo słabo i dlatego nie chcemy wziąć udziału) oraz pozytywnym (niska ocena prowadzonych przez siebie działań - nie mamy się czym pochwalić w badaniu). Łączymy to z faktem, że aż 85% organizacji biorących udział w badaniu to duże i średnie przedsiębiorstwa. W grupie tej dominowały międzynarodowe korporacje, które aktywnie działają w zakresie zarówno wdrożeń jak i promocji prowadzonych przez siebie działań. Firmy te częściej posiadają jasno określone strategie, często globalne, zakomunikowane publicznie cele, które przekładają się na realizowane projekty, a także napędzające je zespoły i budżety.

Czy Twoja firma realizuje działania z zakresu GOZ?

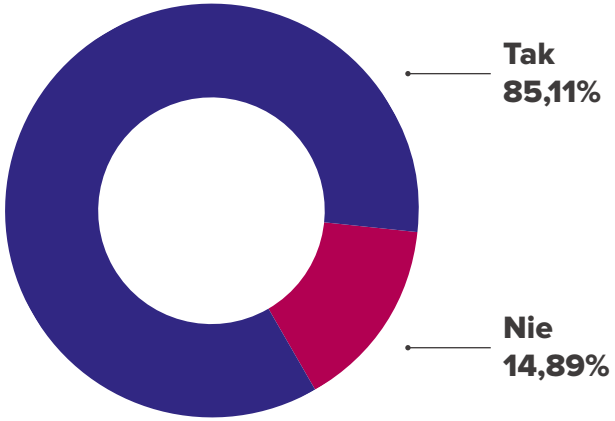

Kapitał firmy

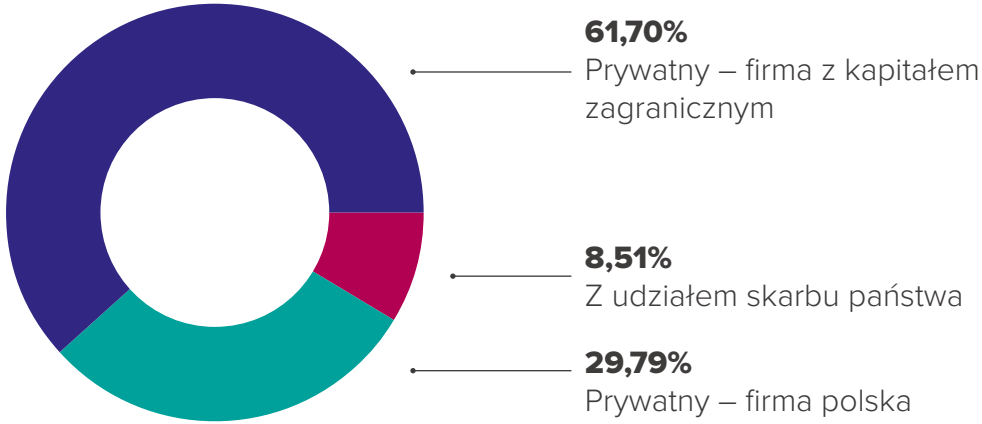

Uczestnicy badania

Wielkość organizacji

65,96%
Duże przedsiębiorstwo
– zatrudnienie średnioroczne 250 lub więcej pracowników, roczny obrót netto przekracza równowartość w złotych 50 milionów euro lub suma aktywów bilansu przekracza równowartość 43 milionów EURO.

19,15%
Średnie przedsiębiorstwo
– zatrudnienie średnioroczne pracowników to mniej nitż 250 osób i przychody netto są mniejsze lub równe 50 mln EUR lub suma bilansowa jest mniejsza lub równa 43 mln EURO.

8,51%
Małe przedsiębiorstwo
– zatrudnienie średnioroczne pracowników to mniej niż 50 osób i przychody netto lub suma bilansowa są mniejsze lub równe 10 mln EURO.

6,38%
Mikroprzedsiębiorstw
– zatrudnienie średnioroczne pracowników to mniej niż 10 osób i przychody netto lub suma bilansowa są mniejsze lub równe 2 ml EURO.

54
organizacje

53%
województwo mazowieckie

Świadomość GOZ

Mimo, że badaniu wzięły udział w większości firmy realizujące już działania GOZ (85%), świadomość dotycząca tematu ogranicza się do pojedynczych osób (32%) lub działów (38%) w badanych firmach.

Trudno jest określić jaki powinien być poziom wiedzy na temat circular economy w organizacji, który zapewni skuteczną transformację i czy konieczna dla wdrożenia jest powszechna wśród pracowników jego znajomość. Pewne zagrożenie może stanowić zamknięcie zainteresowania i działań wyłącznie w konkretnych departamentach lub ograniczenie do pojedynczych osób, które niekoniecznie posiadają odpowiednią do transformującego charakteru decyzyjność. Pozwala to bowiem na inkrementalne zmiany w obrębie produktów i procesów, ale jest niewystarczające do zbudowania odpowiedniego momentu uruchamiającego strukturalną zmianę odzwierciedloną w całym cyklu życia produktu i modelach biznesowych firmy.

Kształtowanie postaw pracowników przekłada się również na ich późniejsze zachowania jako konsumentów.

Jak oceniasz poziom świadomości na temat GOZ w swojej firmie?

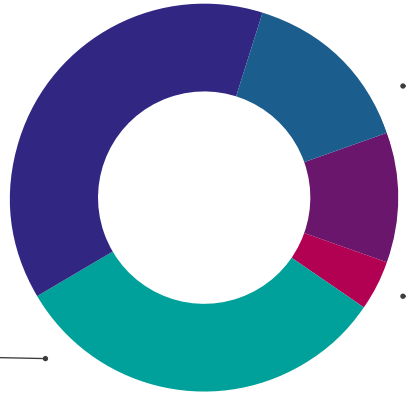

38,30%
tylko wybrane działy są zainteresowane tematem

31,91%
tylko wybrane osoby są zainteresowane tematem

14,89%
wysoko - jest to powszechna wiedza

10,46%
nisko - małe zainteresowanie tematem

4,26%
trudno powiedzieć - nie robiliśmy badań i nie wiemy jaka jest powszechna znajomość zagadnienia wśród naszych pracowników

AGNIESZKA ZDANOWICZ

Wiceprezes Zarządu
Centrum Kooperacji Recykling-
Koordynator Klastra Gospodarki Odpadowej i Recyklingu

Jeszcze kilka lat temu hasło zrównoważony rozwój kojarzyło się z ekologicznym szaleństwem, dziś słychać głosy, że gospodarka o obiegu zamkniętym to już "przeżytek". Problem polega na tym, że być może przesycenie społeczeństwa hasłami bez świadomości ich zawartości przede wszystkim ekonomicznej powoduje zniechęcenie samym meritum problemu. Wciąż nie ma jasności czym tak naprawdę jest GOZ wśród tych, którzy są odpowiedzialni za transformacje. Nie ma jej także wśród tych, którzy w praktyce ją wprowadzają czyli najliczniejszego sektora MŚP. Wydaje się, być może dlatego, że termin jest od lat znany, że ze zrozumieniem spotyka się właściwie jeden cyrkularny termin „recykling" – czy to przez upowszechnianie czy też kolejne wprowadzane regulacje. Jednak, aby był skutecznym elementem cyrkularnego życia produktu, trzeba ten cykl uzupełnić przez kolejne ogniwa takie jak eko-projektowanie, ograniczenie emisji CO_2 czy powtórne wykorzystanie. Wszystko to przestaje być jedynie hasłem kiedy zdajemy sobie sprawę, że do 2050 potrzebować będziemy zasobów z trzech planet takich jak Ziemia. To co niedawno było since-fiction, stało się naszą rzeczywistością.

HANNA JAWORSKA-ORTHWEIN

Ekspert ds. Komunikacji i CSR
Orange Polska

Jednym z kluczowych wyzwań dla rozwoju GOZ jest konieczność przewartościowania stylu życia i pracy. Zwiększenie zaangażowania w GOZ jest możliwe, dzięki edukacji wpływającej na zmianę postaw i wzrost świadomości proekologicznej, ale także poprzez promowanie najlepszych przykładów w ramach organizacji. Z konkretnymi odniesieniami do wymiernych efektów działań GOZ – dlaczego tak będzie lepiej dla środowiska oraz jakie korzyści ekonomiczne i finansowe się z tym wiążą.

Świadomość - GOZ a recycling

Pewnym obserwowanym zjawiskiem, jest utożsamianie gospodarki obiegu zamkniętego z recyklingiem. Odnosi się to zarówno do samego wąskiego rozumienia pojęcia (zamknięty obieg to recykling), a w konsekwencji rozpatrywania potencjalnych możliwości działań czy określenia priorytetów zmian, jak i do zakresu realizowanych w praktyce przez firmy działań. Potwierdzają to odpowiedzi uczestników badania - aż 70% przedstawicieli firm deklaruje, że ich organizacja prowadzi działania w zakresie recyklingu, a 65% pracuje nad zamknięciem obiegu w produkcji.

Również wśród celów, którymi posługują się biorące udział w badaniu firmy, wskazywane były przede wszystkim te związane z recyklingiem (70%) i ograniczeniem wytwarzania odpadów (84%). Działania na rzecz tych dwóch celów są często jednymi z pierwszych podejmowanych przez firmy. Trudno zasadniczo dziwić się tej sytuacji mając na uwadze, że funkcjonujące zarówno na poziomie krajowym, jak i unijnym cele są w dużej mierze określone przez wskaźniki “recyklingowe” - wykorzystanie surowców z recyklingu, poziomy zbiórek i powtórnego wykorzystania. Przekłada się to na obecną, jak i planowaną legislację. Istotny jest tu również bodziec finansowy - z jednej strony firmy optymalizują swoje koszty przez udoskonalanie procesu produkcji minimalizując straty, z drugiej starają się ponosić mniejsze opłaty związane z zarządzaniem odpadami.

PIOTR NEJMAN
Prezes
Fundacja Circular Poland

Prowadzenie działań w obszarze recyklingu jest oczywiście pozytywnym kierunkiem, ale zauważyć należy, że cały czas ogranicza myślenie o odpowiedzialności do etapu wytwarzania, a nie całego cyklu życia produktu. Można powiedzieć, że firmy bohatersko radzą sobie z problemami, które same wcześniej stworzyły. Istotą circular economy jest przecież w pewnym sensie zmniejszenie poziomu recyklingu (nic nie jest odpadem), a nie jego zwiększenie.

Posługiwanie się wysokimi osiąganymi wskaźnikami recyklingu może być również wykorzystywane do nieuzasadnionego budowania wizerunku firmy przyjaznej środowisku, ale i prowadzić do błędnego postrzegania swojego wpływu również i samych firm - poczucie, że zostało wiele wykonane, opisane, nawet docenione nagrodami, ale w praktyce o marginalnym znaczeniu.

Świadomość - GOZ a recycling

Na którym z poniższych etapów cyklu życia Twoja firma prowadzi działania z zakresu GOZ? Wybierz 5 najważniejszych.

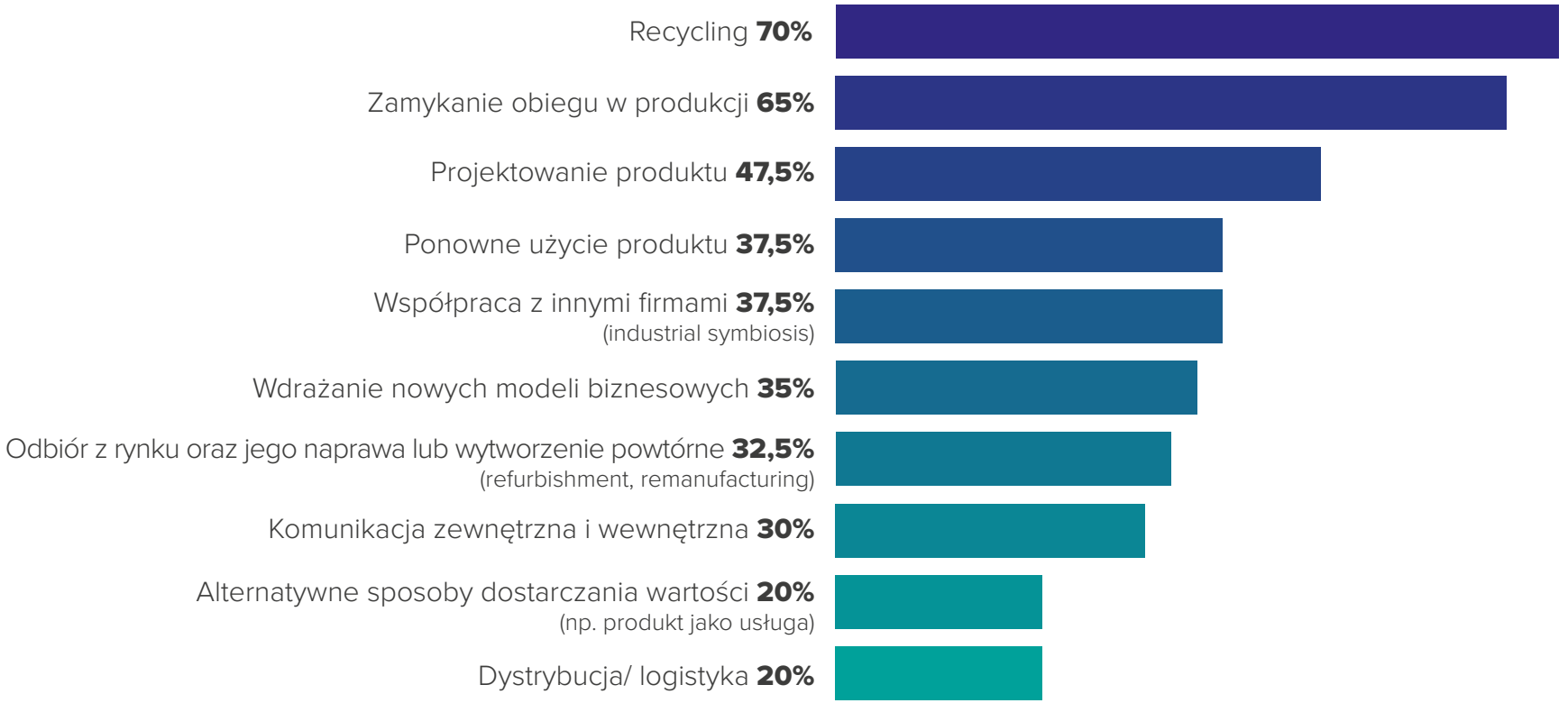

Zdefiniowane w Twojej firmie cele działania:

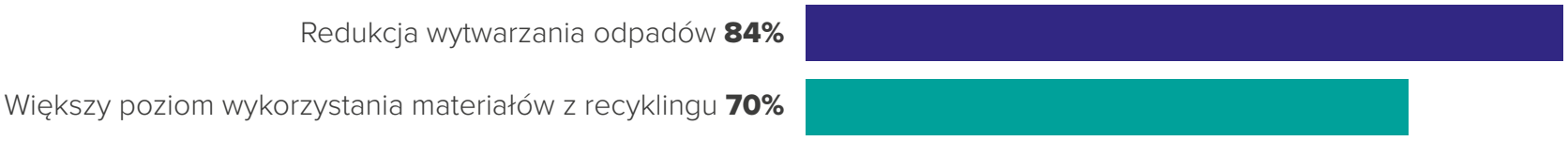

Prowadzone działania

Analizując wyniki ciężko jest wskazać konkretne działania, na których skupia się obecnie większość firm - potrzeby są różne, od rozwijania strategii, przez poszukiwanie rozwiązań po zmiany w produktach i modelach biznesowych. Z przeprowadzonych rozmów wynika, że działania często prowadzone są wielowątkowo na różnych szczeblach i w różnych obszarach jednocześnie tworząc ekosystem zmian bardziej niż zorganizowany linearny proces. Jednym z ważniejszych aspektów jest dostępność technologii, których wdrożenie umożliwia zmianę (materiały, pozyskanie i oszczędzanie energii, IoT, rozwiązania informatyczne itp.).

Jakie działania prowadzi obecnie Twoja firma w zakresie GOZ?

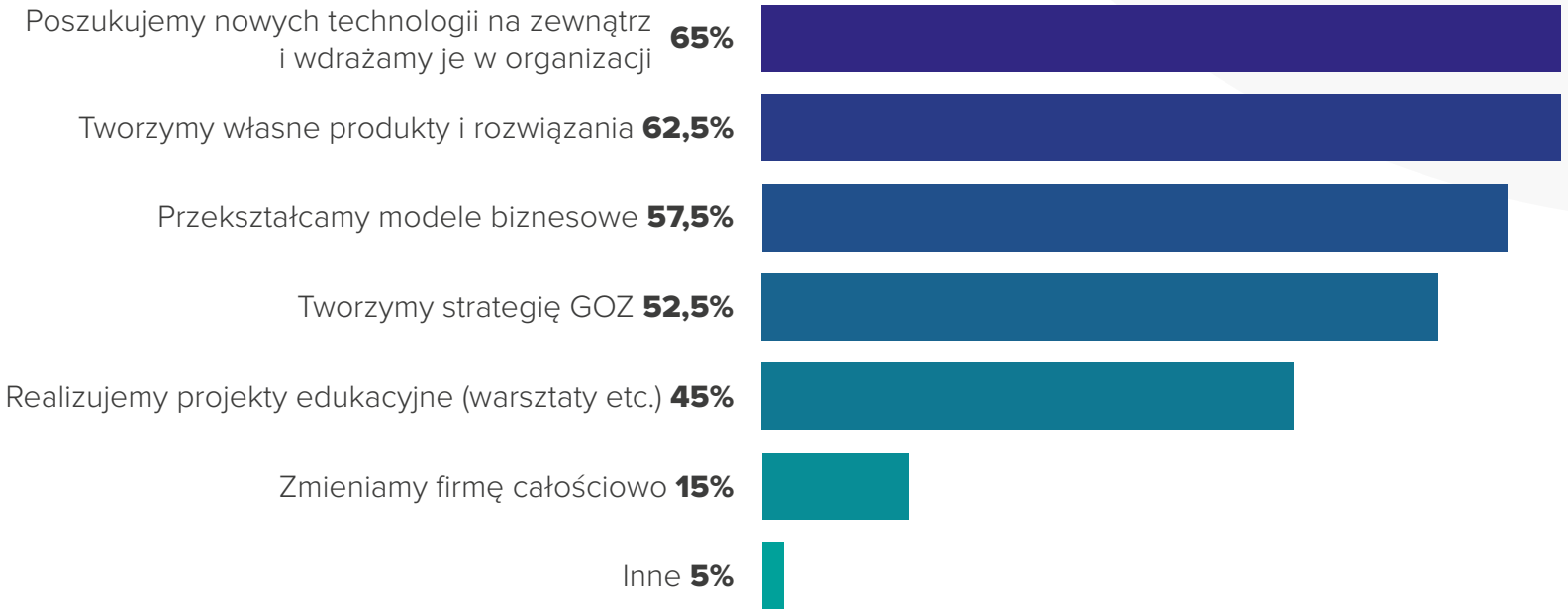

Cele i mierniki GOZ

Ponad połowa organizacji biorących udział w badaniu deklaruje, że w realizacji działań z obszaru gospodarki obiegu zamkniętego posługuje się celami środowiskowymi, mniej niż ⅓ osobno ma sformułowane cele GOZ, a zaledwie 7,5% nie ma jasno określonych celów w ogóle.
Najczęściej jako cele wskazywane są redukcja wytwarzania odpadów oraz zwiększenie poziomu wykorzystania materiałów z recyklingu. Przekłada się to na mierniki, wśród których przeważają te związane z poziomem odzysku I recyklingu. Inne często stosowane mierniki to zużycie wody, energii elektrycznej oraz emisja CO_2.

Czy w Twojej firmie/organizacji funkcjonują zdefiniowane cele GOZ?

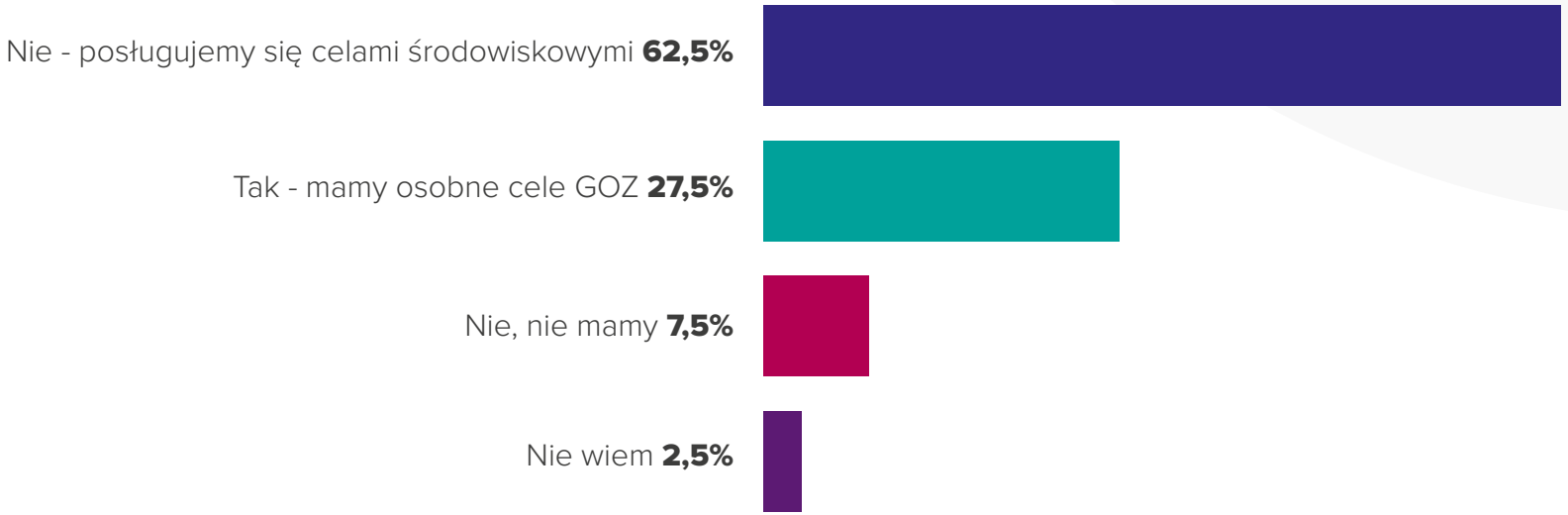

Cele i mierniki GOZ

Jakie są to cele?

Rola konsumenta w GOZ

Udział konsumenta w procesie transformacji do obiegu zamkniętego jest wymieniany często jako jedno z najważniejszych brakujących ogniw. Podejmowane przez konsumentów wybory zakupowe - chęć zmiany zachowań, przestawienia się na nowe - cyrkularne rozwiązania podawana bywa jako bariera dla wprowadzenia przez firmy odważniejszych rozwiązań. Z drugiej strony rosnąca świadomość konsumentów powinna stanowić motywacją również i dla firm, które rozwiązania cyrkularne traktują jako konieczność.
Wśród firm już realizujących projekty z zakresu GOZ, presja konsumentów zajmuje 4 pozycję (42,5% przy możliwości wskazania 3 kluczowych) na liście czynników motywujących do wdrażania rozwiązań cyrkularnych. Z kolei firmy, które nie realizują działań w obszarze GOZ, w ogóle nie postrzegają presji konsumenckiej jako motywatora (zero wskazań!). Co ciekawe, w tej drugiej grupie znacznie większe znaczenie ma potrzeba dostosowania się do wymagań prawnych, która w przypadku firm prowadzących już działania deklarowana jest jako niski w hierarchii motywator.

Jednocześnie, edukacja konsumentów zajmuje drugie w kolejności miejsce (68% wskazań, możliwy wybór 3 najważniejszych) wśród działań na poziomie krajowym, które zdaniem badanych powinno zostać wprowadzone, aby przyspieszyć transformację i ułatwić wdrożenie GOZ.

68%

firm wskazało edukację konsumentów jako jedno z 3 najważniejszych działań na poziomie krajowym jakie powinny zostać wprowadzone, aby przyspieszyć transformację i ułatwić wdrożenie GOZ.

Rola konsumenta w GOZ

Co motywuje firmę do wdrożenia rozwiązań GOZ? Wybierz 3 najważniejsze.

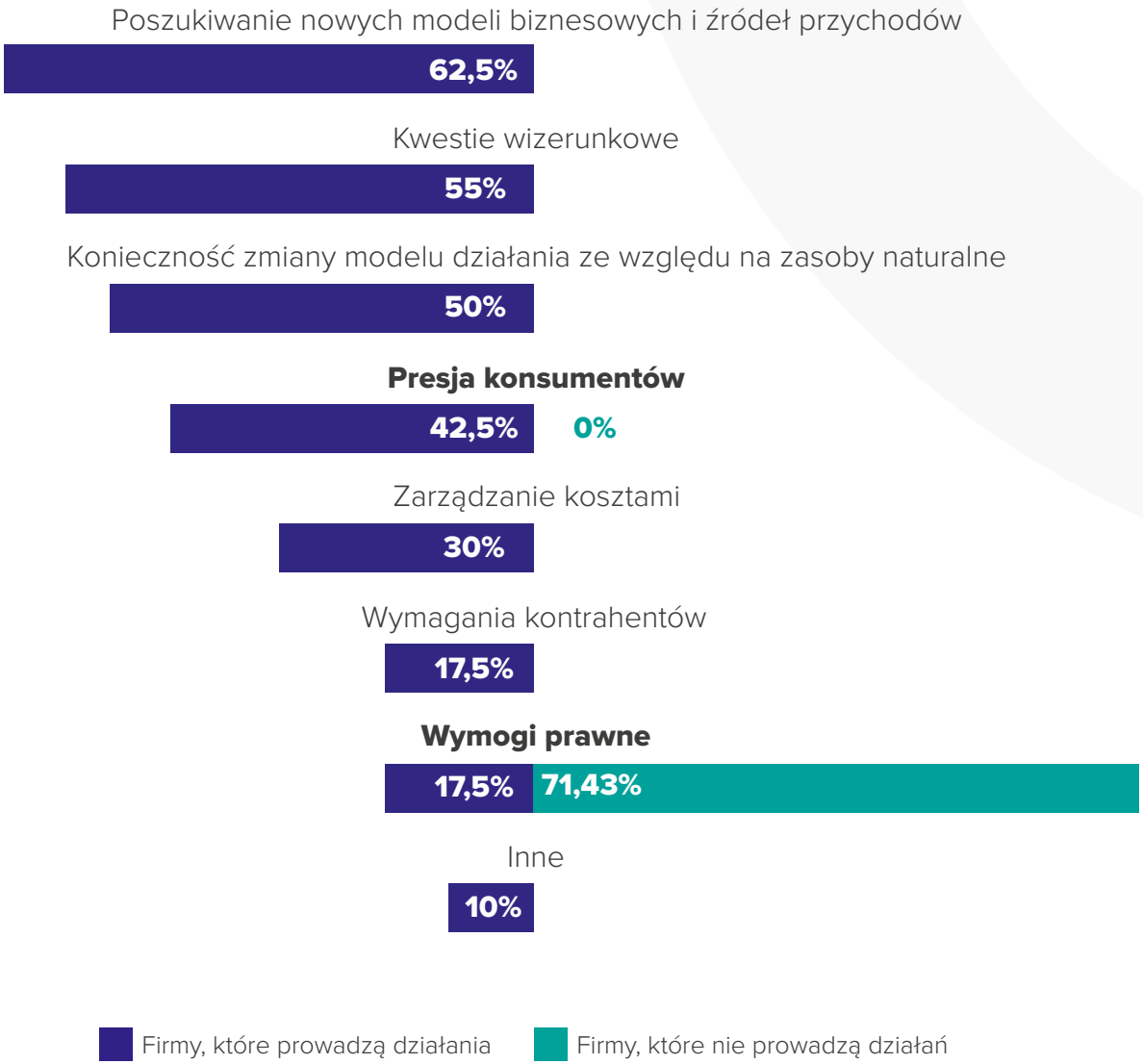

DOMINIK SZELĄG
Regional Sustainability Engagement Lead
Canon EMEA

Koszty gospodarki odpadami i szeroko pojęte marnotrawstwo produktów powodują, że gospodarka o obiegu zamkniętym nie jest tylko ciekawym pomysłem na zmianę modeli biznesowych, ale przede wszystkim to kompleksowe rozwiązanie pozwalające zmniejszyć ilość odpadów zarówno w gospodarstwach domowych, jak i na całym rynku. Celem działań realizowanych w ramach gospodarki zamkniętej jest wspieranie i edukowanie konsumentów w dokonywaniu świadomych wyborów zakupowych. Klienci doskonale rozumieją, że wartościowy produkt to taki, który jest trwały i ma wydłużony czas użytkowania. Liczba opakowań jest maksymalnie ograniczona. Ponadto produkt taki charakteryzuje się wysoką jakością wykonania, a po jego zużyciu jest możliwość dokonania recyklingu lub można go przywrócić ponownie do stanu używalności.

Obecnie wybory konsumentów podyktowane są nie tylko ceną i jakością, ale również tym, czy produkty danej firmy są przyjazne dla środowiska i czy firma dba o środowisko w całym cyklu życia tych produktów. Tym bardziej, że tzw. produkt ekologiczny powinien mieć również wydłużony czas użytkowania, więc finalnie przekłada się to również na minimalizację kosztów ponoszonych przez samych klientów. Ważna jest w tym zakresie edukacja i to, że tematy dotyczące gospodarki odpadami i szeroko pojętego marnotrawstwa są stale obecne w mediach i przestrzeni publicznej. Tak naprawdę jesteśmy na etapie, w którym potrzebne jest zaangażowanie i współpraca użytkowników końcowych, czyli konsumentów z biznesem i producentami. Dlatego edukacja wydaje się kluczowa.

JACEK HUTYRA
Doradca ds. strategii klimatycznej
Orange Polska

Już 75% polskich konsumentów deklaruje, że ochrona środowiska jest dość ważna, ważna lub bardzo ważna w ich codziennych zachowaniach i wyborach zakupowych. Pozwala to sądzić, że jesteśmy coraz bardziej gotowi na nowe modele korzystania z produktów i usług, redukujące wykorzystywanie zasobów oraz – w tym dzięki cyrkularności. Wybory dokonywane przez konsumentów mogą wspierać lub utrudniać rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym. Te decyzje będą zależały od informacji dostępnych dla klientów, oraz atrakcyjności oferty i cen. Dlatego tak ważne będzie uświadamianie i wyjaśnienie klientom/konsumentom, dlaczego gospodarka o obiegu zamkniętym może wiązać się z korzyściami zarówno dla nich (oszczędność, wygoda) jak i dla środowiska (mniejsza konsumpcja zasobów, mniej odpadów, mniejszy wpływ na klimat i środowisko). Niezbędne będzie również wpływanie na zmianę nawyków konsumenckich i przełamywanie stereotypu, że własne i nowe jest lepsze niż używane, wypożyczone, czy współdzielone. Aby tego dokonać należy pokazywać konkretne, wymierne przykłady działań i ich efektów. Najlepiej na świadomość i wybór konsumentów działają liczbowe, zrozumiałe, związane z codziennym użytkowaniem dowody na korzyści płynące z GOZ, dla środowiska i dla ich portfela. O ile mniejsze emisje? O ile mniejsze zużycie energii? O ile mniej odpadów? O ile taniej? Ale sprowadzone do skali użytkowania przez jednostkę. Informacja o całościowym obniżeniu emisji o X ton ekwiwalentu CO_2 nic nie mówi przeciętnemu odbiorcy. Za to jak odnosi się do jej czy jego indywidualnego wpływu na środowisko, czy też do łatwych do zwizualizowania wielkości (typu liczba drzew, liczba przejechanych kilometrów...) – już tak.

Z drugiej strony nowe modele biznesowe, odpowiadające założeniom idei GOZ, pomogą stworzyć możliwości rozwoju dla przedsiębiorstw. Dziś spora cześć przedsiębiorców deklaruje, że wdraża rozwiązania GOZ, aby dostosować się do obwiązujących regulacji, dlatego optymalna sytuacja nastanie wówczas, gdy rozwiązania staną się efektywniejsze, porównywalne kosztowo i jakościowo, co jest realne wraz z rozwojem technologii i upowszechnieniem rozwiązań dla gospodarki cyrkularnej.

Regulacje GOZ - motywator czy bariera?

Respondenci w znaczącej większości (74%) deklarują, że istniejące lub planowane regulacje prawne w obszarze GOZ, zarówno w Polsce, jak i Unii Europejskiej wpływają na działalność ich firmy, jednocześnie jednak 44% wskazuje, że obecne regulacje GOZ nie zachęcają przedsiębiorców do podejmowania działań.

Wśród powodów tego stanu badani wymieniają między innymi: zbyt późne informowanie o zmianach, nieścisłości w aktach prawnych, brak zachęt finansowych dla przedsiębiorców wdrażających koncepcje GOZ, prawne definicje (np.: odpadu) utrudniające wdrażanie innowacyjnych rozwiązań, sporadyczne stosowanie kryteriów GOZ w przetargach publicznych, wąskie traktowanie zagadnienia (cyt. „Aktualne przepisy dotyczą głównie gospodarki odpadami").

W przypadku firm już wdrażających rozwiązania GOZ wymogi prawne są też – mimo ich obowiązkowego charakteru dla 51% respondentów – słabym motywatorem. W pytaniu o 3 najważniejsze kwestie, które motywują firmę do wdrożenia rozwiązań GOZ, badani wskazali wymogi prawne dopiero na szóstym miejscu (17,5% wskazań). Dla odmiany, w przypadku firm, które jeszcze nie realizują działań GOZ – 71% w pytaniu „Co zmotywowałoby firmę do wdrożenia rozwiązań GOZ" wskazało wymogi prawne.

Czy istniejące lub planowane regulacje prawne w obszarze GOZ w Polsce i Unii Europejskiej wpływają na działalność Twojej firmy?

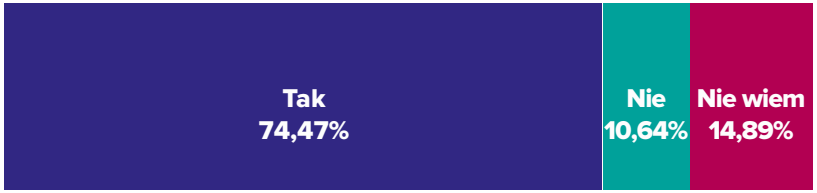

Czy uważasz że obecne regulacje GOZ zachęcają przedsiębiorców do podejmowania działań?

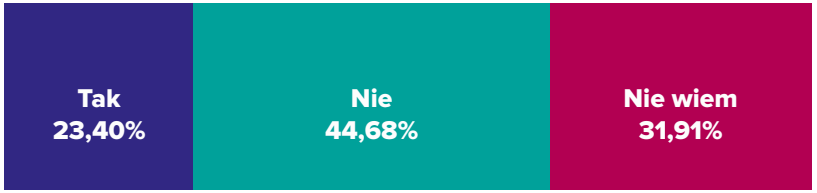

KONRAD NOWAKOWSKI

Prezes

Polska Izba Odzysku i Recyklingu Opakowań

Gospodarka w Obiegu Zamkniętym jest propozycją nowego modelu gospodarczego opierającego się o założenia zachowania zasobów w obiegu poprzez wprowadzenia wielokierunkowych działań pozwalających przedsiębiorcom i konsumentom uznanie ich jako racjonalnie uzasadnionych. Należy w tym zakresie jasno stwierdzić, iż nie ma znaczenia w jakiej ustawie zostaną one wprowadzone. Mają one być spójne i jasno wskazujące, iż w dobie gospodarki rynkowej nie tylko należy je wprowadzać z punktu widzenia neutralności klimatycznej, bezpieczeństwa surowcowego czy zmniejszenia ilości składowanych, ale to jest gospodarczo uzasadnione. Dlatego też w zależności od specjalizacji eksperta każdy może wskazać oddzielną ustawę, która ma wpływ na wprowadzenie GOZ. Jednak godne podkreślenia jest to, co również jest zawarte w Polskiej Mapie Drogowej GOZ, iż dotyczy ona nie tylko zagadnień związanych z gospodarką odpadami, ale również do praw podstawowych społeczeństwa do prawa do korzystania z czystego powietrza i środowiska. Dlatego niezmiernie ważna jest spójność przepisów które powinny być nastawiane nie na promocję, ale na realne wskazanie korzyści wynikające z wprowadzania działań zgodnych z hierarchią postępowania z odpadami. Paradoksalnie GOZ rozpoczyna się nie od recyklingu, ale na stworzeniu takiego modelu gospodarczego dla którego recykling będzie ostatnim możliwym sposobem gospodarowania z odpadem który musi być surowcem. Dlatego też PIOIRO aktywnie uczestniczy w szerokim aspekcie kształtowania legislacji, która teoretycznie nią ma związku z ochroną środowiska jednak poprzez właściwą ich konstrukcie może wpłynąć na przepływy finansowe czy popyt na niektóre produkty czy usługi.

Kluczowa jest również kwestia jak skutecznie transponować przepisy unijne, by pobudzać dążenie do GOZ, a nie hamować innowacji. Stwierdzić tutaj należy iż obecnie legislacja jest selektywna. Niektóre cele nałożone w dyrektywach są wprost wpisywane w obowiązki przedsiębiorców danego sektora. Można to rozumieć jako wprowadzanie obowiązku na precyzyjnie zdefiniowany produkt. O ile teoretycznie to dobre rozwiązanie to już realizacyjnie często doprowadza do wprowadzania w miejsce produktów obciążonych nowymi obowiązkami ich alternatyw, które niekoniecznie są środowiskowo lepszym wyborem. Dla przykładu wprowadzenie opłaty recyklingowej (niestety nazwa tej opłaty nie jest związana z przekazywaniem środków z tego tytułu na recykling) na lekkie torby do 50 mikrometrów z tworzyw sztucznych doprowadziło do sytuacji, iż na rynek były oferowane grubsze torby o grubości powyżej 50. Czyli doprowadzono do sytuacji, iż tańsze były grubsze i cięższe torby niż cieńsze obciążone opłatą recyklingową. Tym sposobem realnie wprowadzono na rynek większą masę tworzyw sztucznych. Dlatego tak ważne jest spojrzenie na legislacje środowiskową w szerszym aspekcie jako politykę wdrażania Zielonego Ładu a nie tylko działać punktowo. Polityka Środowiskowa musi obejmować obszary związane z gospodarką czy finansami. Tylko takie podejście wraz z konsultacjami społecznymi umożliwi właściwe i długofalowe wprowadzenia optymalnych rozwiązań.

Cyrkularność w cyklu życia

Cyrkularność produktu oraz jego wpływ na środowisko są determinowane na etapie projektowania, dlatego transformacja w kierunku obiegu zamkniętego wymaga całościowego myślenia o cyklu życia produktu oraz dostarczaniu wartości klientowi. Im na wcześniejszym etapie podjęte zostaną działania, tym większe będzie mieć to przełożenie na efekty. Skupiając się na dalszych etapach cyklu życia, co często jest pierwszym krokiem podejmowanym przez firmy, działania ograniczają się w dużej mierze do minimalizowania negatywnych skutków, które już następują. Recycling jest w pewnym sensie efektem złego projektowania, które nie uwzględnia całego cyklu życia produktu, a jedynie jego produkcję i użycie.

Bez świadomego projektowania nie ma prawdziwej gospodarki obiegu zamkniętego - dostarczania produktów lub usług, które zaspokajają potrzeby klientów i generują zyski dla firmy, a ich życie i przydatność, jako całości lub użytych surowców nigdy się nie kończy.

Priorytety - na którym etapie się koncentrujesz?

87% uczestników badania wskazało “Projektowanie produktu” jako jeden z 5 najważniejszych etapów cyklu życia produktu do zaadresowania z punktu widzenia osiągania celów transformacji GOZ. Bardzo wysoko znalazły się również Odbiór z rynku oraz jego naprawa lub wytworzenie powtórne (refurbishment, remanufacturing) oraz Ponowne użycie produktu. Ta hierarchia cieszy, bo wysoko uplasowały się te odnoszące się do całego cyklu życia produktu oraz zagospodarowania produktu po zakończeniu cyklu życia (pierwszego lub kolejnego) .

Priorytety - na którym etapie się koncentrujesz?

Które z poniższych etapów cyklu życia uważasz za najważniejsze do zaadresowania z punktu widzenia osiągania celów transformacji GOZ? Wybierz 5 najważniejszych.

AGNIESZKA ZDANOWICZ

Wiceprezes Zarządu

Centrum Kooperacji Recykling-
Koordynator Klastra Gospodarki Odpadowej i Recyklingu

Gospodarka o Obiegu Zamkniętym realizująca cele zrównoważonego rozwoju w praktyce musi zawierać w sobie wszystkie etapy łańcucha wartości- to znaczy rozpoczynać się od projektu idąc przez produkcję uwzględniając ścieżkę do i życie u konsumenta. Biorąc pod uwagę, to że globalna gospodarka zmaga się z brakiem surowców w efekcie negatywny szok podażowy, który powoduje zarówno wzrost cen, jak też i ograniczenie produkcji może doprowadzić do tzw. stagflacji. Rozwiązaniem jest realne stworzenie rynku zrównoważonych i neutralnych klimatycznie produktów.

Aby było to możliwe konieczne jest zwiększenie efektywności korzystania z zasobów przez wykorzystanie surowców wtórnych w siedmiu kluczowych obszarach: tworzywa sztuczne; tekstylia; e-odpady; żywność, woda i składniki odżywcze; opakowania; budynki i budownictwo, baterie i pojazdy. Takie podejście nie jest możliwe bez odpowiednich regulacji i rozwiązań prawnych pozwalających i ułatwiających rozwój recyklingu wspartych wzrostem innowacyjności i rozwojem technologii recyklingu dla wszystkich obszarów. W praktyce oznacza to silne wsparcie branży recyklingu i gospodarki odpadami i stworzenie jej możliwie jak najlepszego klimatu do rozwoju.

Priorytety - ważne i ważniejsze

Chociaż firmy wskazały projektowanie produktu jako najważniejszy etap cyklu życia w ogóle, to w zderzeniu z rzeczywistością nie zawsze przekłada się to na prowadzone działania. Gdy zapytaliśmy firmy o to, na którym z etapów Twoja firma prowadzi działania oraz które z nich będą dla niej najważniejsze w 2021 r. zarówno projektowanie produktu jak i refurbishment i remanufacturing zanotowały największą spośród wszystkich odpowiedzi stratę. Odporny na realia okazał się za to m.in. recykling.

Pokazuje to znaczny rozjazd pomiędzy postrzeganą hierarchią działań, a możliwościami i priorytetami bieżących działań biznesowych.

W pewnej mierze jest to pochodną struktury finansowej (prawie w 62% stanowią firmy z kapitałem zagranicznym) i charakteru działalności firm biorących udział w badaniu (23% to firmy produkcyjne, 34% centrale firm zagranicznych w Polsce), co przekłada się w wielu wypadkach na ograniczony wpływ jaki posiadają na sam produkt i powiązany z nim model biznesowy, a co za tym idzie swój wpływ na środowisko realizują podnosząc efektywność produkcji i dystrybucji.

Priorytety - ważne i ważniejsze

Etap	Które z poniższych etapów cyklu życia uważaszza najważniejsze do zaadresowania z punktu widzenia osiągania celów transformacji GOZ? (wybierz 5 najważniejszych)	Na którym z poniższych etapów cyklu życia Twoja firma prowadzi działania z zakresu GOZ? (wybierz 5 najważniejszych)	Różnica	Na których etapach cyklu życia działania z zakresu GOZ będą najważniejsze dla Twojej firmy w 2021? (wybierz 5 najważniejszych)	Różnica
Projektowanie produktu	87,23%	47,50%	-39,73%	50,00%	-37,23%
Recycling	68,09%	70,00%	1,91%	62,50%	-5,59%
Odbiór z rynku oraz jego naprawa lub wytworzenie powtórne (refurbishment, remanufacturing)	63,83%	32,50%	-31,33%	30,00%	-33,83%
Ponowne użycie produktu	57,32%	37,50%	-19,95%	45,00%	-12,45%
Zamykanie obiegu w produkcji	55,32%	65,00%	9,68%	57,50%	2,18%
Wdrażanie nowych modeli biznesowych	44,68%	35,00%	-9,68%	35,00%	-9,68%
Alternatywne sposoby dostarczania wartości (np. produkt jako usługa)	31,91%	20,00%	-11,91%	27,50%	-4,41%
Komunikacja zewnętrzna i wewnętrzna	27,66%	30,00%	2,34%	20,00%	-7,66%
Współpraca z innymi firmami (industrial symbiosis)	25,53%	37,50%	11,97%	45,00%	19,47%
Dystrybucja/ logistyka	8,51%	20,00%	11,49%	12,50%	3,99%

DOMINIK SZELĄG

Regional Sustainability Engagement Lead

Canon EMEA

Ekoprojektowanie wymaga niekiedy zmian linii produkcyjnych, zaprojektowania produktu niejako od nowa. Obowiązek ten w całości spoczywa na producencie i wprowadzającym produkt na rynek. Recykling i gospodarkę odpadami często można realizować z podmiotami wyspecjalizowanymi w tym zakresie. Chociaż i tutaj napotyka się na trudności ze względu na stały brak wyspecjalizowanych linii do sortowania i recyklingu danych frakcji odpadów oraz niedobór takich instalacji w stosunku do potrzeb rynku. Jednak finalnie ekoprojektowanie jest tak samo istotne jak recykling. W końcu pomysł na produkt to jeden z pierwszych elementów tworzenia nowego modelu biznesowego. Aby wspierać działania już na wczesnych etapach biznesu gospodarka cyrkularna powinna być wpisana w długofalowe strategie biznesowe przedsiębiorstw oraz strategie produktowe. Przykładem takich działań może być zaprojektowanie i zminimalizowanie wewnętrznych układów mechanicznych w niektórych drukarkach Canon. Wprowadzenie na rynek modelu o 44% mniejszego pod względem objętości i 29% lżejszego niż wcześniejsze modele może potencjalnie obniżyć emisję CO_2 związaną z procesem technologicznym i surowcami o ponad 20%.

HANNA JAWORSKA-ORTHWEIN

Ekspert ds. Komunikacji i CSR

Orange Polska

Przejście na GOZ wymaga zmian w każdym ogniwie łańcucha i zmiany w podejściu firmy do realizacji swojego biznesu. Najważniejszy etap to wdrożenie zasad eko-projektowania. Firmy muszą myśleć o produkcie czy usłudze od samego początku pod kątem jej wpływu na środowisko i szukać rozwiązań w zakresie kluczowych kwestii: jak sprawić, żeby można było maksymalnie długo z nich korzystać? Jak zaprojektować optymalne wykorzystanie zasobów i zmniejszyć ślad węglowy? W jaki sposób wydłużać życie produktu oferując usługi dodatkowe jak serwis, naprawy, wsparcie...? I dopiero na końcu życia produktu czy usługi trzeba myśleć o odpowiedzialnym końcu, czyli recyklingu i utylizacji.

Finansowanie GOZ

Aspekt finansowania jest wielowątkowy – dotyczy zarówno finansowania samych inwestycji w transformację (ze środków własnych, instytucji finansowych czy projektów publicznych), jak i rozwoju i finansowania startupów, które będą twórcami transformujących rozwiązań oraz rosnącego znaczenia ratingów na bazie ESG z punktu widzenia rynków finansowych. Ten ostatni aspekt nie znajduje na razie pokrycia w szerokiej świadomości na temat GOZ w firmach.

Firmy deklarują, że inwestycje w GOZ finansują ze środków własnych, jednocześnie zaledwie 17% firm wskazuje, że firmy realizujące projekty GOZ mogą liczyć na wsparcie w finansowaniu, przy prawie 60%, które nie mają takiej wiedzy.

Dofinansowanie projektów oraz ulgi podatkowe wskazywane są jako najlepsze instrumenty wsparcia transformacji (odpowiednio 36% i 32%).

65% firm deklaruje, że poszukuje zewnętrznych technologii z zamiarem wdrożenia ich u siebie – część z nich będzie pochodziła ze startupów, większość będzie wymagała znacznych nakładów inwestycyjnych.

Jakie działania na poziomie krajowym powinny zostać wprowadzone, aby przyspieszyć transformację i ułatwić wdrożenie GOZ? Wybierz 3 najważniejsze.

76,6%

Wsparcie w zakresie finansowania projektów.

MARCIN LEWENSTEIN

Thematic Field Leader – Energy for Circular Economy
EIT InnoEnergy

Finansowanie przedsięwzięć z obszaru gospodarki obiegu zamkniętego wiąże się z problemami, które wykraczają poza tradycyjny katalog wyzwań z którymi zmagają się inwestorzy. GOZ sięga po nowe, innowacyjne rozwiązania, często wymaga współpracy międzysektorowej, buduje wartość tworząc rynki, produkty i usługi, które wymykają się dotychczas wykorzystywanym kategoriom. To utrudnia inwestorom finansowym ocenę projektów i zwiększa ich ryzyko, w efekcie ograniczając dostęp do środków potrzebnych pionierom GOZ. Doświadczenie EIT InnoEnergy wskazuje, że szczególnie trudne jest pozyskanie finansowania na pierwsze, nie posiadające wcześniejszych wdrożeń i referencji instalacje (FOAK - First-of-a-kind), dla których często jedynym sposobem pozyskania zewnętrznego finansowania stają się granty i preferencyjne pożyczki ze środków publicznych. Nie zaskakują zatem przywołane w raporcie wskazania dotyczące kluczowych działań, które przyspieszą transformację i ułatwią wdrożenie GOZ – wsparcie w zakresie finansowania projektów, ich dofinansowanie oraz budowa ekosystemu współpracy firm to czynniki bez których na sukces cyrkularnej transformacji przyjdzie nam długo poczekać.

ŁUKASZ DĄBROWSKI

Referat Planowania Energetycznego
Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego

Dofinansowanie projektów służących gospodarce obiegu zamkniętego z określoną szybką i jasną ścieżką dostępu do kapitału i zasad jego wykorzystania (dotacje, preferencyjny kapitał dłużny), powinny lepiej zaangażować sektor prywatny w gospodarkę obiegu zamkniętego. Należy jasno zdefiniować pojęcie transformacji gospodarczej, aby firmy przechodząc z gospodarki linearnej na cyrkularną mogły rzetelnie raportować osiągnięte wskaźniki (ilościowo i jakościowo) oraz realny wpływ danego przedsięwzięcia na gospodarkę 4.0. Dodatkowo, należy rozważyć ukierunkowanie działań związanych z innowacjami w przedsiębiorstwach (w tym B+R) na rozwiązania ekologiczne czy niwelujące negatywne zmiany klimatu. Oznacza to znowu konieczność zdefiniowania potrzeb i kierunków z tym związanych w oparciu o regionalne czy lokalne potencjały.

Bariery - jak umożliwić wzrost?

Ciężko wskazać jedną barierę, której usunięcie spowoduje, że transformacja do obiegu zamkniętego w Polsce nabierze tempa. Można raczej stwierdzić, że brakuje w Polsce pewnego kompletnego ekosystemu rozwiązań i postaw, na który składać powinny się m.in. przewidywalna legislacja oraz rynkowe standardy, w tym w obszarze zamówień publicznych, odpowiednie warunki i zachęty finansowe, które pozwolą innowacyjnym firmom uciec z pułapki ciągłego patrzenia w krótkiej perspektywie zwrotu z inwestycji i pozwolą eksperymentować. Ważne jest również, o czym wspominaliśmy wcześniej, budowanie wiedzy i świadomości - nie tylko po stronie konsumenckiej, ale może i przede wszystkim po stronie firm, ze szczególnym uwzględnieniem zarządów i właścicieli.

Jakie bariery napotyka Twoja organizacja wdrażając GOZ?

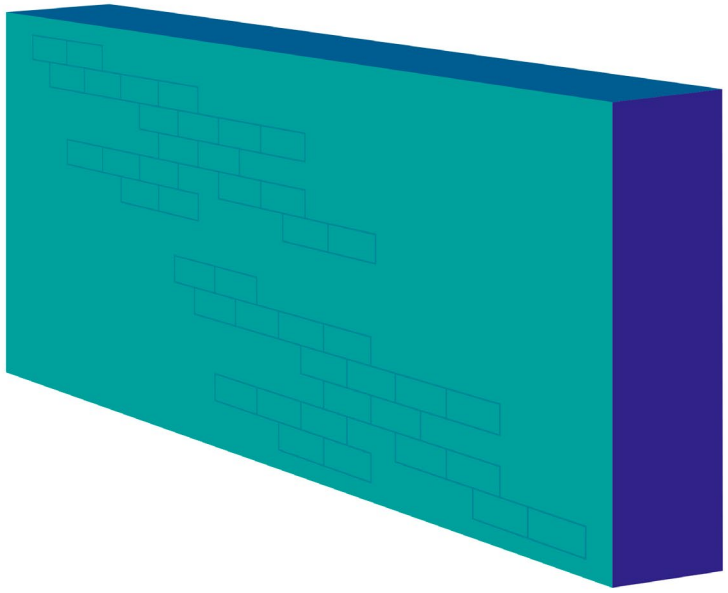

- **62,5%** Brak rynkowych standardów
- **57,5%** Brak lub ograniczające przepisy prawa
- **52,5%** Presja kosztowa
- **37,5%** Brak wiedzy o GOZ wśród członków zespołu
- **12,5%** Brak wsparcia zarządu
- **7,5%** Żadne
- **10%** Inne

Bariery - jak umożliwić wzrost?

Jakie działania na poziomie krajowym powinny zostać wprowadzone, aby przyspieszyć transformację i ułatwić wdrożenie GOZ? Wybierz 3 najważniejsze.

76,6%
Wsparcie w zakresie finansowania projektów

40,43%
Zmiany legislacyjne w zakresie zamówień publicznych

27,66%
Bardziej restrykcyjna legislacja

68,09%
Edukacja konsumentów

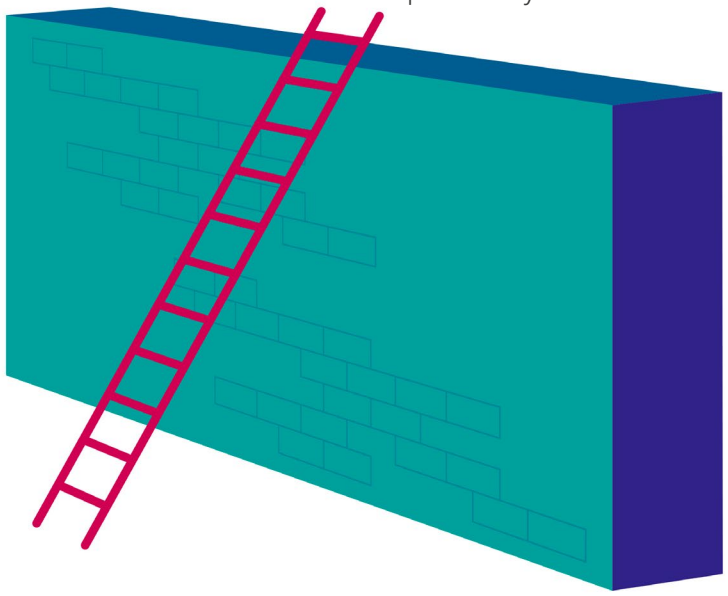

25,53%
Budowanie sieci organizacji, ngo

53,19%
Tworzenie ekosystemu współpracy firm

4,26%
Inne

Współpraca

Ważnym elementem budowania gospodarki obiegu zamkniętego jest współpraca różnorodnych partnerów. Dotyczy to zarówno współpracy w tworzeniu nowych łańcuchów wartości, zagospodarowania odpadów, jak i budowania rynkowych standardów i wymiany wiedzy. Również prowadzenie działań edukacyjnych konsumentów, czego potrzebę deklaruje 68%, wymaga działań wielu podmiotów.

Niezbędne regulacje i standardy rynkowe w tak nowej i wielowątkowej materii jaką jest gospodarka obiegu zamkniętego muszą się wykuwać na płaszczyźnie wielostronnej i międzysektorowej kooperacji.

W zakresie wąsko rozumianej współpracy (industrial symbiosis) 25% firm wskazuje ją jako jeden z najważniejszych etapów cyklu życia do zaadresowania z punktu widzenia osiągania celów transformacji GOZ, ale widać, że na gruncie polskim ta potrzeba jest aktualnie duża, bo 45% firm wskazuje ją jako jeden z najważniejszych etapów działania w 2021r.

Jakie działania w zakresie działań GOZ podejmiecie w 2021r.?

Współpraca i wymiana doświadczeń z innymi firmami.

Współpraca z innymi firmami (industrial symbiosis).

Które z poniższych etapów cyklu życia uważasz za najważniejsze do zaadresowania z punktu widzenia osiągania celów transformacji GOZ?
(wybierz 5 najważniejszych)

Na którym z poniższych etapów cyklu życia Twoja firma prowadzi działania z zakresu GOZ?
(wybierz 5 najważniejszych)

Na których etapach cyklu życia działania z zakresu GOZ będą najważniejsze dla Twojej firmy w 2021r.?
(wybierz 5 najważniejszych)

MARCIN LEWENSTEIN

Thematic Field Leader – Energy for Circular Economy
EIT InnoEnergy

Natura gospodarki obiegu zamkniętego często wymaga tworzenia nowych łańcuchów wartości lub podjęcia szeroko zakrojonej współpracy przez interesariuszy, którzy nie mieli dotychczas powiązań. Tego typu projekty wymagają otwartości, zaufania, wzajemnego zrozumienia, wysokiej jakości kapitału ludzkiego i elastyczności w tworzeniu innowacyjnych rozwiązań. Te walory mają szczególne znaczenie dla wdrażania koncepcji industrial symbiosis, na którą zwraca uwagę Raport. W EIT InnoEnergy uważamy, że ten model współpracy jest jak dotąd niedostatecznie wykorzystywany w naszym kraju, choć w niektórych ośrodkach – przede wszystkim na Śląsku – dysponujemy sporym potencjałem. Wykorzystanie ciepła odpadowego i odzysk ciepła, wspólne inicjatywy dotyczące pozyskiwania zarządzania energią, zagospodarowanie produktów ubocznych i odpadów, poprawa rozwiązań z zakresu logistyki, budowa klastrów umożliwiających cyrkularne podejście do wykorzystania zasobów w produkcji oraz intensyfikację recyclingu – to tylko niektóre z przykładów inicjatyw, które będą budować przewagi konkurencyjne liderów GOZ. Unia Europejska dostrzega ogromną wagę tych zagadnień dla sukcesu transformacji energetycznej, efektywnej dekarbonizacji i skutecznej walki z kryzysem klimatycznym. Wierzę, że polskie firmy i polscy decydenci wykorzystają tworzone obecnie programy i instrumenty finansowe do pogłębienia współpracy na rzecz GOZ.

ŁUKASZ DĄBROWSKI

Referat Planowania Energetycznego
Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego

Model rozwoju gospodarczego w oparciu o GOZ wymaga podjęcia wielopoziomowej i międzysektorowej współpracy wielu podmiotów oraz zdefiniowania przepływu materiałów w kolejnych etapach cyklu życia produktów, zaczynając od pozyskania surowców, przez projektowanie, produkcję, konsumpcję oraz zbieranie i zagospodarowanie odpadów zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami.

Przyszłość GOZ

Pandemia, która rozpoczęła się na początku 2020r. postawiła nas w stanie nieoczekiwanego zagrożenia, które, jak spodziewało się wiele osób, miała stać się pewnym katalizatorem, który zmieni nasz sposób myślenia o otaczającym świecie, w tym naszym wpływie na środowisko. Pod wieloma względami oczywiście tak się stało, ale pozytywny wpływ tej przemiany został poważnie ograniczony przez trudne warunki biznesowe, problemy operacyjne, nowy reżim sanitarny, a przede wszystkim niepewność co do przyszłości. Jak wynika z badania pandemia koronawirusa na pewno nie przyspieszyła działań prowadzonych już w firmach - tak stwierdziło jedynie niecałe 13% uczestników. Zdaniem 36% badanych, pandemia COVID spowolniła te działania, a nie miałą na nie wpływu według 21%.

Cieszy natomiast przekonanie prawie wszystkich uczestników badania prowadzących aktualnie działania, że rola circular economy w firmach będzie rosła – ponad 50% przewiduje, że będzie to drastyczny wzrost w ciągu najbliższych 2 lat, kolejne 40% uznało, że rola raczej wzrośnie.

Jak na działania w obszarze GOZ wpłynęła pandemia SARS-CoV-2 (koronawirusa)?

Czy uważasz, że w najbliższych 2 latach znaczenie działań GOZ w Pani/ Pana organizacji:

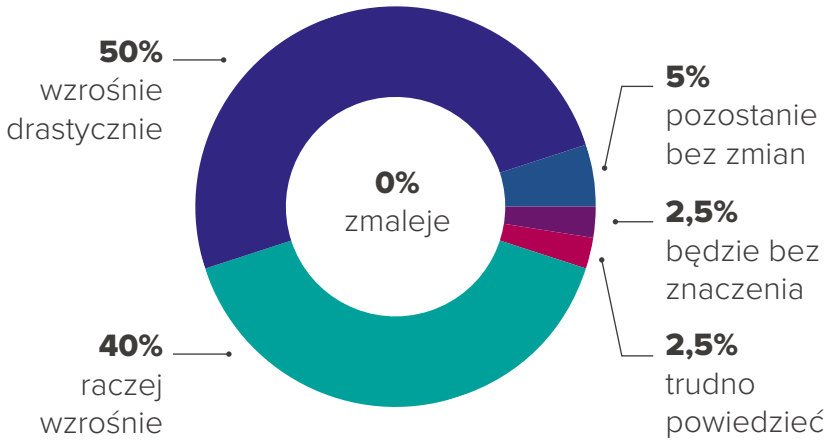

DOMINIK SZELĄG
Regional Sustainability Engagement Lead
Canon EMEA

W mojej opinii rola Circular Economy będzie stale rosnąć. Jest to rozwiązanie, które ma dwa wymiary: indywidualny - uczy konsumentów jak żyć oszczędniej, jak ograniczyć marnotrawstwo produktów i generować mniej odpadów. Ma również wymiar biznesowy: wspiera poszukiwanie nowych możliwości i rozwiązań technologicznych, finansowych i organizacyjnych na prowadzenie biznesu. Promuje innowacyjność, rozwój digitalizacji czy sztucznej inteligencji, czyli tych zagadnień, które są obecnie najbardziej perspektywiczne i pożądane w biznesie.

Wzrasta także świadomość firm, które decydują się na realizację długofalowych projektów z zakresu gospodarki cyrkularnej. Przykładowo, w Canon, takie działania prowadzone są konsekwentnie od wielu lat. Od 2008 r. Canon ponownie wykorzystał 30 690 ton produktów i części oraz przejął 37 917 ton tworzyw sztucznych ze zużytych produktów do ponownego przetworzenia ich na surowce. Doświadczenia pandemii pokazują, że można żyć i pracować w dużo bardziej oszczędny sposób. Minimalizować chociażby czas poświęcany na dojazd do pracy, ograniczyć liczbę kupowanych produktów oraz ponownie te produkty wykorzystywać. Pandemia zweryfikowała także wiele biznesów oraz wymusiła poszukiwanie nowych rozwiązań niezbędnych do utrzymania się na rynku. Jest to dowód na to, że potrzebna jest zmiana nie tylko w zakresie organizacji pracy czy codziennego życia, ale również globalnego podejścia do projektowania, produkcji, użytkowania i ponownego wykorzystywania materiałów i produktów. Stąd zmiany legislacyjne na poziomie unijnym, które mają wspierać rozwój GOZ. Zmiany te będą dotyczyć zarówno przedsiębiorców, jak i użytkowników końcowych.

5 najważniejszych czynników wspierających GOZ w Polsce

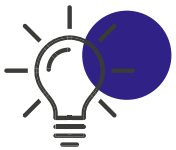

ŚWIADOMOŚĆ - praca nad szerzeniem wiedzy i zrozumienia GOZ w środowiskach profesjonalistów i decydentów skupionej na praktycznych aspektach

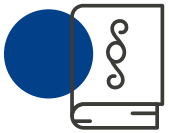

PRAWO - przejrzyste, stabilne prawo dające ramy, wskazujące kierunki rozwoju

PIENIĄDZE - dostępność finansowania publicznego i prywatnego wspierającego prace R&D i wdrożenia rozwiązań cyrkularnych oraz transformację w zakresie modeli biznesowych i rozwój startupów

WSPÓŁPRACA - tworzenie ekosystemu współpracy, powiązań biznesowych i wymiany wiedzy łączącej szerokie grono interesariuszy - firmy, świat akademicki, administrację publiczną, NGOs

KONSUMENT - edukacja konsumentów i kształtowanie właściwych postaw w zakresie nie tylko wyboru konkretnych produktów, ale przede wszystkim zmiany nawyków zakupowych

Fundacja Circular Poland
ul. Przeskok 2
00-032 Warszawa

KRS: 0000866918

NIP: 5252841003

REGON: 38747467200000

circularpoland.org

hello@circularpoland.org

www.linkedin.com/company/circular-poland/

www.facebook.com/circular.poland